

Maleta Pedagògica

Un equipatge per a la interculturalitat

////////////////////////////////////

Metodologia

////////////////////////////////////

1. PRINCIPIS ORIENTADORS

La maleta pedagògica és un equipatge conformat per un conjunt d'eines tècniques dissenyades i orientades a la transformació de pràctiques vigents que impedeixen i dificulten l'emergència d'una major equitat entre homes i dones, una sana convivència pacífica entre individus i col·lectius de diferents cultures i un major compromís i solidaritat en la defensa dels nostres drets, els dels nostres veïns i veïnes, els de ciutadans i ciutadanes d'altres països, afectant amb això, l'aprofundiment de la justícia, la llibertat i la democràcia i la participació ciutadana.

Creiem que aquestes pràctiques són fruit del nostre pensament, de les nostres creences, dels marcs reduïts que tradicionalment hem estat socialitzats, dels prejudicis amb què pensem i ens relacionem com a individus i col·lectius pertanyents a una cultura establint relacions carregades d'estereotips amb altres individus i col·lectius que considerem que pensen i es relacionen de forma diferent, o del desconeixement i passivitat amb què ens relacionem en l'exercici dels nostres drets a nivell local i en altres latituds del planeta.

Pensem que aquestes pràctiques derivades de les certes amb què pensem en "un altre" en "l'altra" que poden prendre la forma d'"home", "dona", "homosexual", "transsexual", "català/a", "anglès,/a", "xinès/a", "paquistanès", "africà/a", "brasiler/a", "rus/a", "colombià/a", etc., són reproduïdes en la nostra vida quotidiana amb les nostres paraules i accions, quan convivim en la nostra vida diària, amb les nostres famílies, parelles, amics i amigues, en el treball, al carrer, a l'escola, en els organismes públics. Són fruit d'un sistema social i cultural, enriquit per tot el que considerem com a valors culturals, però també limitat, que ens projecta però que també ens constreny.

Aquest sistema ens imposa rols predefinitos en el qual se'ns exigeix emmarcar-nos, rols que reproduïxen diferències en desigualtats, ens imposa estereotips i prejudicis sobre individus i

col·lectius d'altres cultures, reproduint formes de discriminació i injustícia, i, finalment, ens limita en el compromís amb l'exercici dels nostres drets localment i globalment.

És a dir, entenem per exemple, que les formes de ser avui homes, dones o assumir altres formes d'identitat sexual, no sempre van ser iguals ni van sorgir de forma natural o espontània, han experimentat transformacions en el transcurs de diferents períodes històrics, en la mesura que es van introduir noves pràctiques i noves exigències. Moltes d'aquestes pràctiques van ser forçades pels moviments feministes i és necessari reconèixer que gràcies a aquestes reivindicacions, les dones tenen avui una major igualtat en quant a drets, en relació als homes.

Així mateix, històricament al llarg de diferents períodes, les cultures també han constituït diferents formes de relacionar-se que no s'han mantingut immutables ni estables. Per exemple en el transcurs de l'història, es fan evidents els conflictes entre diferents cultures, quan les unes intentaven imposar-se sobre les altres basades en concepcions autoritàries o de superioritat com a model de civilització, que van circular en aquests períodes amb les seves conseqüents pràctiques socials. No obstant això, també van sorgir noves pràctiques, per exemple, van sorgir els Estats com a sistemes polítics, els sistemes comunistes, les democràcies, el dret internacional, etc. Aquestes pràctiques no van sorgir de forma natural, sinó que es van anar constituint a partir de les inconformitats de diferents col·lectius i van ser fruit d'iniciatives individuals i col·lectives que es van mobilitzar de forma intencional cap a la constitució i èxit de tals propòsits, cap a la transformació dels individus i les societats, van ser fruit de l'aprenentatge sobre les concepcions errònies del passat, però també fruit d'enormes reivindicacions socials.

Així mateix, entenem que la ciutadania no existeix de forma natural, es parla de ciutadania a partir del supòsit que hi ha els Estats de Dret o formes de dret internacional. Tenim la convicció que ser ciutadà o ciutadana tampoc esdevé d'un procés natural ni espontani sinó que han d'inserir-se en el sistema social els mecanismes que ens construeixin com a tals. En aquest sentit, diem que la ciutadania és una construcció social, és a dir, que existeix en les actuals condicions tal com s'exerceix perquè hi ha uns mecanismes i dispositius socials que la constitueixen i la reproduïen com a tal i, si volem que sigui DIFERENT, cal introduir altres mecanismes i dispositius socials que la constitueixin en un altre sentit, perquè sigui diferent.

En definitiva, les formes com ens constituïm com a homes, dones o qualsevol altra identitat sexual, les formes com ens constituïm com a individus i col·lectius amb un determinat marc cultural i sistema de creences i les conseqüents relacions que establím amb persones amb altres marcs culturals sistemes de creences diferents, o les formes com ens constituïm com a individus que participen activament en l'exercici de la ciutadania local i global, són construccions socials i culturals, històricament situades, que reproduïm en la vida diària i davant les quals se'ns imposa com un imperatiu ètic i polític, transformar-les quan reproduïen inequivaldades, desigualtats o contribueixen a la injustícia.

Proposem així una metodologia basada en la convicció que aquestes pràctiques són fruit d'un sistema social i cultural, situat històricament, és a dir, socialment construït i per tant possible de transformar. Des d'una concepció construccionista, reconeixem la importància del llenguatge com a formador del nostre pensament, dels nostres sistemes de creences que inevitablement guien i constitueixen les nostres pràctiques i relacions socials.

Pretenem contribuir a la desestabilització, anàlisi, reflexió i constitució de noves formes de pensar en relació amb els tres temes que ens convoquen: **equitat de gènere, interculturalitat i ciutadania**. En transformar el nostre pensament i analitzar-ho en allò que considerem com normal o natural, inexorablement es transformaran les nostres pràctiques.

Som conscients que no n'hi ha prou amb la transformació de les formes en què pensem com a individus, també les institucions socials reproduïxen de manera sostinguda aquestes pràctiques: la família, l'empresa, les religions, les associacions, les organitzacions de l'Estat, els mitjans de comunicació, l'internet, etc. Així, la nostra responsabilitat s'ha situat en el sistema educatiu, perquè considerem que té una gran rellevància tant en la reproducció com en la constitució del nostre pensament i de les nostres relacions; des l'àmbit educatiu també es poden difondre cap a tota l'esfera social noves pràctiques socials.

La Maleta Pedagògica és una eina de transformació en el sistema educatiu que, amb el compromís dels i les docents i actuant al costat de l'experiència dels/es docents i d'altres propostes que ja vénen executant-se, pretén contribuir a que canviem les creences bàsiques sobre les quals desenvolupem pràctiques socials que reproduïxen formes d'injustícia, inequitat o desigualtat.

2. COMPONENTS DE LA MALETA

ELS MÒDULS TEMÀTICS O PEDAGÒGICS

La maleta pedagògica està estructurada a partir de tres mòduls que presenten els següents temes per ser treballats, analitzats i reflexionats: equitat de gènere, interculturalitat i ciutadania.

Cadascun dels mòduls temàtics està conformat per tres eines pedagògiques: els textos de suport, un conjunt de preguntes per a l'autorreflexió dels i les docents i un conjunt de dinàmiques de grup. A més a més, es troben l'apartat d'Altres Dinàmiques i Consultar.

Textos de suport

Cadascuna de les temàtiques abordades és massa complexa i àmplia, i pot ser interpretada des de diverses perspectives teòriques. Els textos de suport que presentem reflecteixen una de les possibles mirades. Estan escrits en forma amena, sense que això exclouï una recerca constant d'un

acostament teòric als qui ja han pensat i escrit sobre aquestes qüestions. Al contrari, tradueixen una intenció de fer una interpretació de les realitats humanes i d'acostar el text als qui ho llegeixen, per ajudar a entendre millor els temes abordats. Els textos de suport constitueixen una eina que complementa i amplia l'experiència i el coneixement de els y les docents en relació amb les temàtiques dels mòduls.

Preguntes

Es col·loquen una sèrie de qüestions perquè els i les docents puguin revisar qual és la seva opinió/coneixement/actitud sobre els temes proposats.

Dinàmiques

Les dinàmiques de grup són mitjans per poder promoure la reflexió sobre els nostres comportaments, actituds, concepcions, generant noves accions més positives i propositives que contribueixin a una millor convivència. Fem, reflexionem i fem novament d'una forma diferent integrant les vivències i reflexions que van sorgir del joc. Són eines pedagògiques que aporten a promoure espais de relació lúdics i reflexius a les classes, a construir relacions interculturals sanes i sòlides i a desenvolupar el pensament crític i propositiu dels i les joves en relació amb la vida i a les relacions humanes.

El paper del o de la docent serà així el de conduir el grup de joves estudiants a realitzar la dinàmica d'una forma lúdica i involucrada, gaudint el joc i el jugar, i després promoure el debat i la reflexió, traient suc al joc. Per a això, han de treure dels seus adentros la seva capacitat i el seu gust per promoure el debat, per escoltar el que és dit i permetre pensar sobre això.

Altres dinàmiques

- Generals

Aquí es trobem dinàmiques per trencar el glaç, per treballar la cohesió grupal o dinàmiques que poden ser adaptades als temes dels mòduls.

- Comunicació i mitjans

Tenint en compte la importància dels mitjans de comunicació en la reproducció dels estereotips i del sistema de creences i pràctiques que ens regeix, i la necessitat desenvolupar el pensament crític dels i les estudiants, hem creat aquest apartat amb dinàmiques per treballar sobre comunicació i mitjans de comunicació.

Consultar

Aquí s'inclouen textos i material per aprofundir coneixements. Conté textos i links per conèixer altres reflexions, organitzacions o materials pedagògics sobre les temàtiques abordades i un Glossari, que resumeix els principals conceptes abordats en els textos de suport.

3. PER UTILITZAR LA MALETA

La Maleta Pedagògica que presentem conté només els ingredients i suggeriments d'utilització, i després el resultat o sabor final dependrà de cada mestre cuiner o cuinera i dels seus comensals, perquè només ell o ella coneixen els ingredients de la seva cuina i el gust i necessitat dels seus comensals. El/la docent pot i ha de canviar, modificar, transformar o fins i tot rebutjar els ingredients que aquí presentem i inventar-se les seves pròpies dinàmiques.

És així important que, d'acord amb el seu programa i cronograma, planifiqui les seves sessions/tallers, tenint a la seva disposició tots aquests ingredients que aquí deixem en aquesta Maleta.

A continuació deixem algunes orientacions que poden ser útils per a aquest procés de planificació.

PLA DE SESSIÓ

El pla de sessió permet al o a la docent tenir el panorama del que treballarà a la classe, deixem un dels molts models que existeixen:

Sesión 1				
Temas/ contenidos	Objetivos	dinámicas	Material necesario	Tiempo

ESTRUCTURA DE PRESENTACIÓ DE CADA DINÀMICA

Totes les dinàmiques incloses estan orientades a joves amb edats entre els 13 i els 18 anys, poden ser realitzades amb grups de 6 a 25 persones i tenen com a objectius generals:

- Promoure espais de relació lúdics i reflexius,
- Construir relacions interculturals sanes i sòlides entre els i les participants,
- Desenvolupar el pensament crític i propositiu dels i les joves en relació amb la vida i les relacions humanes.

Per a cadascuna de les dinàmiques es defineixen els seus objectius específics, d'acord amb els temes treballats.

Cada dinàmica té una sèrie de classificacions i descripcions que pretenen facilitar al docent la planificació de les seves sessions, d'acord amb els seus objectius i pla de treball, com ho mostra el quadre sota:

Dinàmica (títol)	Objecti-us	Activitats	Temps	Materials necessaris	Instruccions	Apunts per a reflexió	Observacions

ACTIVITATS

Es fa una classificació de les dinàmiques d'acord amb les distintes activitats que promouen: d'expressió corporal, artística, plàstica; d'investigació; d'observació, de reflexió, trenca-glaç.

TEMPS

S'indica el temps previst per a cada dinàmica, encara que això sigui variable, perquè cada grup funciona de manera distinta i té el seu propi ritme. Quan una dinàmica és per ser realitzades entre una classe i la següent, s'indica específicament (EC).

MATERIAL NECESSARI

S'indica quin és el material que es requereix per a cada dinàmica. La gran majoria de les dinàmiques presentades requereixen molt poc material i el que requereixen pot ser fàcilment aconseguit.

INSTRUCCIONS

Aquest ítem es refereix als passos necessaris per desenvolupar la dinàmica. El o la docent ha de ser clar a explicar les regles de cada dinàmica i cuidar que es compleixin, però ser flexible per poder aprofitar tots els ensenyaments que vénen amb el joc.

El compliment de les regles de cada dinàmica és important, però més important és saber conduir el vaixell en el corrent d'una forma plaent que permeti que aquests moments d'aprenentatge puguin ser vertaders moments lúdics, de compartir i de transformar. I tot pot ser debatut en l'espai de reflexió, per exemple, l'incompliment d'una regla pot servir com a pretext perquè el grup analitzi la seva posició amb relació a les regles, quines regles compleixen i quins no complim en la societat?, Quina és la nostra motivació i quina és la nostra dificultat amb les regles?

APUNTS PER A REFLEXIÓ

Són pistes que el o la docent pot utilitzar per anar obrint i conduint la reflexió amb el grup d'estudiants.

La reflexió en gran grup pot ser feta després de cada dinàmica o al final de la sessió, reunint les experiències de totes les dinàmiques que es van fer, no obstant això, com els temps de la classe són en general curts, s'aconsella deixar la reflexió per al final d'aquesta, tenint l'atenció de reservar un temps raonable a aquest moment del taller per permetre que la conversa guanyi ritme i que els i les participants s'animin a expressar-se.

OBSERVACIONS

S'inclouen apunts, notes, idees per facilitar l'aplicació de la dinàmica o la planificació de la sessió.

3.1 A TENIR EN COMPTE:

A L'INICI

Els tallers es solen iniciar amb dinàmiques que puguin crear un bon clima, relaxar, "trencar el glaç" i generar concentració per al treball (consultar dinàmiques generals). És també el moment per decidir com treballar: cal analitzar a cada moment quina ES la millor manera de treballar, si dividint el grup en petits grups o treballant amb tot el grup.

La participació dels i les estudiants ha de ser el més voluntària possible, i si algun/a es troba resistent a participar en les activitats proposades, es pot suggerir que realitzi altres tasques, per exemple, ser observadors externs, ajudar a organitzar el material o escriure a la pissarra. Quan es destaca una persona o un grup com a observador/a extern és important delimitar algunes pautes per a l'observació que aniran fer, perquè això a més de fer-los responsables, ajuda a estructurar l'observació.

EN EL DEBAT I REFLEXIÓ

Com ja vam dir anteriorment, un dels principals objectius d'aquest material és proporcionar eines perquè pugui ser desenvolupat el pensament crític i propositiu. El o la docent ha d'orientar aquesta reflexió, ajudant a generar gust per la conversa, discussió d'opinions i idees. És important promoure que es pugui escoltar el que és dit i permetre pensar sobre això, comunicant d'una forma fluida i sense prejudicis.

En els debats no hi ha respostes certes ni errades, totes les respostes aporten i són útils per deconstruir i construir el pensament, per permetre que noves reflexions i actituds que promoguin pràctiques i relacions més equitatives entre totes les persones.

Algunes de les dinàmiques proposades tenen un moment de socialització, o sigui, un espai perquè tots els grups o estudiants presentin als altres el seu treballs/conclusions individual o de petits grups. És important que tots i totes (persones o grups) tinguin oportunitat per exposar, per escoltar i ser escoltats.

TANCAMENT I CONCLUSIONS

Tornar el treball i les idees que es realitzen en cada sessió ajuda als i les joves a estructurar les seves pròpies idees. El o la docent ha de tancar la classe organitzant les idees sobre el treball realitzat i avançant algunes conclusions amb base en el que va ser discutit.